

PULA IMVULA

GROWING FOOD • PEOPLE • PROSPERITY

LEKWALO LA GRAIN SA LA BALEMIOTLANA

Setshwantsho: ARC-Grain Crops.

Tlhokomela mefero ya mariga

BOLAODI BA MEFERO YA MARIGA BO BOTLHO-KWA. KA SETLHA SA DIKGAKOLOGO, MASIMO A TSHWANETSE GO NNA PHEPA MME MEFERO YA MARIGA GA E A TSHWANNA GO BONALA. MEFERO E E KGONA GO MELA KA SETLHA SA MARIGA MME E NA LE KGONO GO PHELA LE GO MELA FA GO OMILE THATA. GAPE E NA LE KGONO YA GO DIRISA METSI KA TLHOKOMELO MME E MELA MORAGO GA DIPULA TSA NTLHA TSA SELEMO.

Ka maswabi, balemirui ba bansti ba wela serai sa go se laole mefero ya mariga. Ba tsaya gore mogoma, sediriswa sa go menola mmu kgotsa diruiwa di tlaa laola mefero ya mariga, mme go suga mmu ga go laole bothata bo. Setswamorago ke masimo mo mefero ya mariga e melang jaaka e rata mme e ntse e dirisa metsi a mantsi, ebile molemirui o sala a na le masimo a a omeletseng mme ga a kgone go simolola go jwala dijwalwa. Go tlisa tatlhego ya tlhaka, koketso ya diphatsa le go bua le molaodi wa banka ka founo.

Balemirui ba tshwanetse go gakologelwa go laola maemo a metsi mo mmung, ka e le ntlha e nngwe e e leng botlhokwa ya go uma tlhaka.

Ka setlha sa mariga ka tlwaelo mefero ga e mele godimo ga mmu mme medi ya yona e ntse e mela ka fa tlase ga mmu. Ka medi e e rulagantsweng sentle, mefero ya mariga e kgona go dirisa metsi a pula ya ntlha mme e kgona go simolola go mela ka bonako. Go mela go ka dirisa metsi ka tshwanno, ka setswamorago sa gore masimo a omile go feta go se kgone go jwala dijwalo.

Conyza spp. ke mofero wa mariga o re o tlwaetseng o o tshwane-tseng go laolwa. Mefuta ya ona ke:

- *Kgotodua (fleabane/skraalhans)* – Setshwantsho sa 1A le 1B.
- *Senecio consanguineus (ragwort/radiatorbossie)* – Setshwantsho sa 2A le 2B.
- *Argemone ochroleuca* (Mexican poppy (ntsoa-ntsane sa dithunya tse ditshweu/white-flowered blue thistle) – Setshwantsho sa 3.

GO LAOLA MEFERO YA MARIGA JANG

Ka tlwaelo go menola kgotsa go sega mmu pele ga nako jaaka go ka kgonegwa le go gasetsa sebolayamefero mo dimeleng tse dinnye ka mafelelo a kgwedi ya Mopitlwé kgotsa ka tshimologo ya kgwedi ya Moranang go ka kgona go bolaya mefero ya mariga. Go tshwanetse go gatelelwa gore dimela tsa mefeo di tshwanetse go sa le nnye – go tsaya e le sekao, *Conyza spp.* e tshwanetse go sa le nnye mo kgatong

Tlhokomela mefero ya...

1A

1B

Dimela tsa Moromowane (Conyza) tse diša.

2A

Semela sa ragwort.

ya go supa tshimologo ya dithunya fa re batla gore dibolayamefero di kgone go di bolaya.

Mo masimong a mmidi tiriso ya dibolayamefero e ka nna bokete. Ka tlwaelo go tlhokwa sefofane kgotsa 'high boy'. Bothata ke gore sebolayamefero ga se a kwalelwga go dira tiro e, mo go dirang gore go nne bokete tota go gasetsa mefero ya mariga ka kgono. Dithempereitsha tse di kwa tlase ka dikgwedi tsa Seetebosigo, Phukwi le Phatwe gape di fokotsa kgono ya sebolayamefero. Ke go re tiriso ya didiriswa e ka lebelelwga go tiragalo e e ka kgonang go laola mefero ya mariga.

Fa didiriswa tse di sa tseneleleng boteng di diriswa, balemirui ba tshwanetse go netefatsa gore megoma e rulagantswe ka mokgwa wa go e tsamaisa e fapaane go thibela diphatlhha mo mefero ya mariga e ka tswelelang teng mme e sa ntshwe. Fa masimo a tlhagolwa fela morago ga thobo, go siame go gaisa mme mefero ya mariga e laolwa ka kgono.

Go dirisa dibolayamefero

Fa molemirui a batla go dirisa sebolayamefero go laola majang, dilitisiso di tshegetsa tiriso ya ditlhakatlhakanyo tsa glyphosate le dibolayamefero tse dingwe, ka kgono e e farologaneng mabapi le phetololo kgotsa thefosano ya dibolayamefero fa go laolwa mefero e e kgonneng go fenza dibolayamefero. Ditshupetsa tsa tiriso di supa gore, 2,4D e ka gasetswa mabapi le glyphosate kgotsa atrazine. Mme tlhokomela gore go na le tirisomorago ya atrazine mo dijwalo tse di ka jwalwang morago ga go e dirisa.

Ka go utlwelala Ngk Maryke Craven, mmatlisikgolo mo ARC-Grain Crops, Paraquat, sebolayamefero sa bogotlhhe, se ka diriswa. Netefatsa gore mefero e kolobe gagotlhhe ka tiriso e e ka se nne tlase ga dilitara tse 300 ka heketara. Tiriso ya glyphosate gape e tlaa thusa go laola mofero wa ragwort (*radiatorbossie*) le *Argemone ochroleuca* (*Mexican poppy* (ntsoa-ntsane sa dithunya tse ditshweu/white-flowered blue thistle). Fela netefatsa gore o buisane le morekisi wa dibolayamefero wa gago go swetsa ka tshwanno mabapi le bolaodi ba mefero ya mariga.

Thefosano ya dijwalo

Thefosano ya dijwalo gape e ka thusa go laola mefero ya mariga. Disonobolomo le disoya di naya molemirui tlhopho ya go tsena mo masimong pele ga nako. Dijwalo tse ga di na disalela tse dintsi jaaka mmidi mme jalo bolaodi bo kgona ka tshwanno. Masimo gape a ka diriswa go fudisa diruiwa mme gape go ka gasetswa kalaka.

Go Iwantsha mefero ya mariga go botlhokwa bo balemirui ba tshwanetseng go bo laola ka kelolhoko. Buisana le morekisi wa gago wa dibolayamefero pele ga nako, gore le rulaganye leano le le ka

go nayang kgono ya go laola mefero. Dirisa ditiragalo tsotlhе tsa go suga mmu go bona leano le le go tshwanetseng.

Fa o swetsa go dirisa dikhemikale, netefatsa gore sediriswa sa go gasetsa se setwe ka tshwanno. Dirisa ditshupetsa tse di kwadilweng ka kelotlhoko mme netefatsa gore metsi a a lekaneng a diriswe. Mo-lao wa ntlha ke go gasetsa mefero ya mariga fa e sa le nnye. Se eme gore nako e fete, ka gore o tlaa nna le mathata go laola mefero e fa e setse e godile. ■

2B

Setlhatsana sa ragwort.

3

Semela sa argemone (Mexican poppy) kgotsa semela sa ntsoa-ntsane sa dithunya tse ditshweu.

Motswed: http://t1.gstatic.com/licensed-image?q=tbn:ANd9GcT_RRbG1S-nywlQ86FSypGFTJaKGNAc7PpZBbsHK0rO2bfay5C4utn03Gr4dZKmWML_7_eKBn0u3itLdg

PIETMAN BOTHA,
MOITSEANAPE WA
BOLEMIRUI KA BOENE

LAOLA SEKOLOTO

sa gago ka tlhaloganyo

MOTLHAMONGWE GO ADIMA MADI KE SENGWE SE BATHO BA BANTSİ BA TSHWANETSENG GO SE DIRA, TOTA NO TIRAGALONG YA BOLEMIRUI. LE GALE, GAKOLOGELWA GORE FA GO ADINGWA MADI, A TSHWANETSWE GO BUSETSWA, KA BONTSI KA GO DUELA TSALO.

Kadimo ya madi ke madi a o a amogelang mo thulaganyong ya tiriso-madi mme wena o ikana ga a abusetsa otlhe le go duela tsalo ya madi e e rileng. Ba ba go adimang madi ba tlisetsa phatsa ya bogongwe ba go fosa: mme jalo, ba go duedisa madi a bogongwe go fokotsa phatsa ya go latlhegelwa ke madi ao – mme madi a itsiwe e le tsalo ya madi.

Mo **kadimo e e tlhamaletseng**, o tshwanetse go naya tsholofelo go e bona. Jalo, fa o ka fosa wa se kgone go busetsa madi, ba ba go adimang madi ba na le thata ya go tsaya tse o di beileng e le tsholofelo ya gago. **Kadimo e se sa tlhamalalang** ga e tlhoke tsholofelo. Fa o sa busetse madi a kadimo e e sa tlhamalalang, moadimisi ga a na thata ya go tsaya sengwe sa gago. **Kadimo ya bolemirui** e ka diriswa go reka polase, go jwala dijwalwa (ka go dirisa kadimo ya ditokelelo), go reka metshene le didiriswa tse dintshwa, go oketsa maemo a diruiwa tsa gago, go fokotsa phatsa ya go se elele ga madi le go duela dilo tse dingwe tsa mo polaseng tse di tshwanetsweng go duelwa.

Fa o adima madi, o tshwanetse go itse gore o ikanne go busetsa madi ao – mme jalo laola sente e nngwe le e nngwe ka boikarabelo. Rulaganya mme dirisa tekanyetso ya madi jaaka o ka kgona. Tlhaloganya kgono ya gago ya go dirisa kadimo ya madi.

Netefatsa gore o tsaya kadimo e e tsayang tsalo e e siameng, e o ka e kgonang. Buisa mme tlhaloganya tsotlhe tse di kwadlweng mo makwalong a kadimo pele o a saena. Tlhaloganya tlhotlhwa ya go adima madi. Tlhaloganya gore go a reng fa o naya thoto ya gago go nna tsholofelo ya go busetsa madi a o a adimang fa o tsaya kadimo ya tsholofelo mme le gore ditswamorago di tlaa nna eng fa o ka se kgone go busetsa madi ao. Go na le maemo a mantsi a mo batho ba adimang madi mme ba sa itse gore ba dumetse thoto ya bona go nna tsholofelo ya go busetsa madi a ba a adimang.

Go busetsa madi a o a adimang go botlhokwa gagolo, ka go ka diragalelwya kgono ya gago ya go adima madi le ditshupetso tsa kgono ya gago ya go busetsa madi a a dingwang. Kgono ya gago ya go busetsa madi e supa dibanka tse dingwe le ba ba ka go adimang madi ba bangwe gore o duetse ka nako kgotsa o positse go duela ka nako e e rileng. Go fosa go busetsa madi a a dingwang ka nako e e rileng go na le tshupetso e e siameng ka maemo a gago a go dirisa madi ka tshwanno. Go busetsa madi ka nako e e rileng go tlaa go thusa go aga tshupetso ya kgono ya go dirisa madi ka tlhaloganyo, mo go oketsang bokana ba kgono ya gago ya go adima madi ka tsalo e e kwa tlasenyana. ■

JENNY MATHEWS,
MOITSEANAPE WA BOLAODI LE TLHABO-
LOLO MME GAPE LE MORUTADITHUTO

MAFOKO
A GA...
Johan Kriel

SETLHA SE SE MAKATSANG SE SENGWE GAPE SE NE SE EMISA BODIRELO BA GO JWALA TLHAKA KA DINAO. PULA E NELE PELE GA NAKO MME YA TSWELELA GO NA NAKO E TELELE.

Go baakanya mmu go ne go le tlhaselo, mme diterekere le dipholo di ne di diriswa ka bothata mo dithetseng. Maemo a a farolaganeng a ne a bonwa ka dikgwedi tsa Sedimonthole le Ferikgong ka kgaolonako e go neng go fisa thata mme go ne go tshosa gape.

Ka go re jalo, lenaneo la rona ka dinako tsotlhe le ruta balemirui bothlkwa go baakanya masimo pele ga nako, go tlosa mefero, go boloka metsi jaaka go ka kgonegwa mme gape le go jwala gare ga kgaolonako e e rileng ya go jwala.

Mme, setha se se ne se tsamaya ka tsela e nngwe ebile sa re bontsha jaaka bolemirui bo ka nna tlhaselo e kgolo mme gape le bothlkwa ba go kgona go fetola ditiragalo. Tota le balemirui ba maemo godimo ba ne ba dumela gore setha se se ne se le telele go feta ebile go le thata go kgona go jwala. Ka lesego, dijwalwa di na le kgona, mme bontsi ba dijwalwa bo fola ka bonako.

Se re ka se naganang ke seo: Kitso, tlhaloganyo, le go nagana ka go rulaganya = tlwaetshego, kwa ntle ga bokana. Molemirui o tshwanetse go nna le tlwaetshego go kgona go falola ka maemo a a sa tlwaelwang.

Go kgona go bona kgono e, o le molemirui, go bothlkwa go rulaganya kitso e e tshegetswang ke dithutiso, go kgobokana kitso, go nagana ka tlhopho le go aga botsalano bo bo bofetsweng.

Gape ke dumela gore ba bantsi mo go lona le ne le belaela gore a le ka kgona fa le ne le sa kgone go tsena mo masimong a lona go jwala le go laola mefero. Go bothlkwa go itse gore mongwe le mongwe o ne a le mo mathatang ao mme o ne a belaela fela jaaka wena. Ka dinako tsotlhe gakologelwa gore fa o se na baagisani ba ba sa kgoneng go go tshegetsa go na le batho jaaka ba Grain SA, barekisi ba ditokelelo le ba madirelo a bolemirui ba ba dirisanang mmogo le balemirui ba bantsi mo o nnang teng ba ba ka go thusang go dira se se siametse wena ka bowena.

Sala ka maatla mme re solo fela gore o tlaa bona thobo e e lekaneng!

– *Johan Kriel ke molaodi wa tlhabololo wa kgaolo ya Foreisetatbophirimia.* ■

Go bona kgatiso ya Seesemane ya Pula ya kgwedi e, dirisa khouto ya QR.

O dira jang fa o tlhaselwa KE MATHATA

PHUTHEGO YA GRAIN SA E NE E TLHOMILWE KWA NAMPO PARK KA MATSATSI A 8 LE 9 A KGWEDI YA MOPILTWE WA NGWAGA O. SETLHOGO SA NGWAGA WA 2023 E NE E LE: 'TLWAETSEGO MO TIKOLOGONG YA DIPHATSA LE PELAELO'. MAIKAELELO KA SETLHOGO SE E NE E LE GO NAYA BAUMI TSHUPETSOTSELA MABAPI LE GO DIRA MO TIKOLOGONG E E TLHOLANG E FETOGAFETOZA.

SETLHA SA TSHEGOFATSO

Mo pego ya modulasetilo, Derek Mathews (modulasetilo) le Ngk Pieter Taljaard ba ne ba bua ka mathata a 2022, ka bobedi ba ne ba netefatsa gore e ne e le ngwaga wa borametla mme tota o o sa tlwaelwang, o fetogile go nna setlha sa tshegofatso. Le fa baumi ba tlhaka ba Aforikaborwa ba ne ba ntse ba Iwantsha ditswamorago tsa segajaja sa mo lefatsheng mme le mathata a a tlisitsweng ke ntwa ya mo Ukraine, tlhotlhwa e e kwa godimo ya go rekisa e lekalekantshtise sekala sa ekonomi. Bolemirui bo ne bo kgona go bontsha maatla mme, mabapi le tsa meepo, di tlhotlheletse ekonomi.

Ka bobedi, Mathews le Ngk Taljaard ba ne ba gatelela gore ka nako ya 'go sa tlwaellega', mmuso le badirisi ba lemogile tlhotlhwa ya kgaolo ya bolemirui e e nayang pabalesegodijo. Mme jalo go ne go le setlha sa tshegofatso ka dintlha tse dintsia.

Mathews gape o lebeletse dintlha tsa ngogola tse di neng di supa, mo go tse dingwe, tshwaelo ya khuduthamaga le sefato sa batho ba ba diriswang ke baumi ba tlhaka jaaka ba batla go bona kgono ya go bona maitlhomo a thulaganyo. Dintlha tse dingwe gape e ne e tiriso ya peo e ntshwa ya mefutafuta ya disoya le tekenoloji e e nayang tebelelopele e e siameng mme gape le kgatelelo tota mabapi le go Iwantsha bolwetsa ba Sclerotinia. Tswelelopele ya tlhabololo ya mefuta e mentshwa ya mmidi le korong e ne e supiwa mme go rulagangwa ga tleneki ya go supa malwetsa le setlomo sa pabalesegotshelo go amogetswe ka boitumelo.

Go nna teng ga peo ya kanola go ne go le ntlha e e siameng tota mabapi le pusetsotlholtwa ya tisele, ka gore fa e ka bo e tlositswe go ne go ka bo go tlisitse mathata go balemirui. Marekisetso a thomelontle a disoya a ne a neiwa e le ntlha e e neng e siame tota mme le kgakatsa mabapi le pharologanyo ya lefelo lengwe ya disoya ya ngwaga wa 2023 e ne e kgatlha gagolo.

Ka pusetsomorago, Ngk Taljaard o ne a thalela kgatelelo ka botlhokwa ya maemo a dikgaolo tse di foraloganeng tsa thulaganyo: Koketsyo ya poelo le kgono ya go tswelela; kgono ya go tswelela ya balemirui ba ba tlhabololwang ba ba iwjalelang; go dirisa le go tlhotlheletsa balemirui ba baswa; theo e e bophara ya maemo a maloko; kgatelelo ya tlhotlhwa ya teng le kgono ya go ka buisana sentle ka kgono.

KARABO KE NATLA KE KARABORESILIENCE IS THE ANSWER

Mmuikgolo wa Phuthego, Sam Rolland, mookami wa kgaolo ya Aforika tlase ga sekaka sa Sahara wa Economist Intelligence Corporate Network, o ne a sekaseka maemo a tshekameloa ya pabalesegodijo mo lefatsheng ka bophara mo puokgolo ya gagwe. Rolland o netefaditse gore ekonomi ya lefatshe jaaka e ntse e mo mekgorong, ka thakatlhakano le go sa itse mo go bonwang ka dingwaga tse di ka nnang tlhano go tse lesome.

Derek Mathews modulasetilo wa Grain SA o tlhophilwe ka go sa ganediwa. O tlaa tshegetswa ke baemelasetilo ba babedi, Jeremiah Mathebula le Richard Krige.

Setlhophsa sa Tlhabololo ya Balemirui sa Grain SA: Ngk Sandile Ngcamphalala (moeteledipele wa Tlhabololo ya Balemirui, ka fa molema) le Liana Stroebel (tlhabololo: molaodi Thutiso le Tsamaiso) le balaodi ba dikgaolo ba ba rileng: Luke Collier, Jerry Mthombothi, Graeme Engelbrecht, Johan Kriel, Jacques Roux, Jurie Mentz le Du Toit van der Westhuizen.

Ka bokhutlo, o tsweleletse gape ka go re pabalesegodijo e tlaa nna e le kgatelelo ya diphatsa tsa ekonomi, gore go dirisa bolemirui ka tshwanno go tlaa oketsa kumo e e bonwang mme le gore kgatelelo ya go tlhokomela tikologo e tlaa gatelela balemirui go fokotsa bokana ba monontsha o o diriswang. O tlhotlheletse thulaganyo go tsweleletsa ditiragalo le go dirisa tekenoloji e e bothale mme le go etela pele mmuso ka gore o bona gore o ka se kgone go tshawrela go tsamaelana.

DIRISA BOMMANKGAKGA LE BAUMIMMOGO

Ka phuthego setlhophsa se ne se tlota mabapi le kgatelelo ya go bona kitso mo bommankgakga le baumimmogo. Setlhophsa sa bommankgakga, se se etelwang pele ke Ngk Taljaard, se rulagantswe ka go dirisa Erik de Vries (CEO wa Agri Technovation) yo a neng a bua mabapi le thekenoloji ya go uma tlhaka; Gerhard Diedericks (mmankgakga wa inshorensa ka boene) yo a neng a bua mabapi le ditshono tse dintshwa mo inshorensa ka setlhophsa ya balemirui ba ba jwalang tlhaka le dipeooli; mme le Monique le Roux (CSIR) yo a neng a bua ka ditharabolo mabapi le 'loadshedding' le thulaganyo ya motlakase.

Baemedi ba DALRRD ba na le ngk Sandile Ngcamphalala – Mbulaheni
Thomas Mutengwe, Malose Johannes Fache le Billy Makhafola.

Mmuikgolo wa Phuthego 2023,
Sam Rolland.

Thobani Ntonga o tlhophilwe go nna leloko la khuduthamaga la kgaolo ya 33, go tsamaelana le go tlhophiwa ga Patrick Stuurman go nna lelokogape la Khuduthamaga ya Tlhabololo ya Balemirui.

Go buisana ga batseni ba Phuthego go ne go tlhotlheletswa. Tiriso ya mekgwa ya go tlhopha ya elekteroniki e netafaditse pusetso e e agelelang morago ga tiragalo e nngwe le e nngwe.

Ditshwantsho: Lizele Snyman

Dintlha tse tharo tsa go uma tlhaka tse go neng go buiwa ka tsona e ne e le thekenoloji le tiriso ka botlalo ya data e e leng teng, diphatsa tse di oketsegang mo bodirelong ka gore bo ntse bo fetoga le mathata mabapi le motlakase ebile le gore a go na le bogongwe go baumi ba tlhaka go dirisa mekgwa e mengwe ya go fetlha motlakase go o reki-setsa thulaganyo ya motlakase.

Sethophoa sa baumi, se eteletswe pele ke Corné Louw (Tiriso ya ekonomi le Moeteledipele wa Maloko a Ditiro mo Grain SA) mme se rulagantswe ka go dirisa Giovanni Pariziaello (moumi wa kwa Brazilia), André Brink (Moumi wa Tlhaka wa Ngwaga ya 2022) le AC van Wyk (moumi wa tlhaka ya selemo wa kwa Bultfontein le Moumi wa Tlhaka wa Ngwaga ya 2017). Puisano e ne e lebeletse mo-kwya wa go laola dikgwebo tsa bona ka dinako tsa dithaseloo mme le tse ba di ithutileng. Ka koketso ya ditragalo tse molemirui a ka se kgone go di logela maano, puisano e ne e siame tota.

GO TSWELELA KA TSELA

Grain SA e leboga maloko, badirisanimmogo, ba ba dirisang bolemirui le ba ba tlhotlheletsang bolemirui ba ba kgonisitseng Phuthego ya 2023 go nna teng. Ka ngwaga o o latelang re tlaa dirisana mmogo go tsweleletsa bolemirui le go boela go tse di leng bothhokwa go maloko – themelelo e le bolemirui. ■

**ALZENA GOMES,
RALETSEMA WA
KUTLWANO, GRAIN SA**

Dintlha tsa tshireletso

MOTHAPI O NA LE BOIKARABELO BA GO RULAGANYA MADIRELO A A SIRELETSWENG. DITSHUPETSO TSA TSHIRELETSO LE DITIRAGALO TSE DI TSHWANETSWENG GO DIRWA GO TSWELEELTSA TSHIRELETSO DI TSHWANETSE GO BEIWA MO DI KA BONWANG KE BADIREDI, BA DIKONTERAKA LE BAENG.

Ditshupetso tsa tshireletso di bontsha badiredi go re go na le tsa kotsi mme di naya ditshupetso tsa go tswela mo go sireletsweng kgotsa mo go ka kopanang teng mo madirelong. Gape di supa gore go aparwe diaparo tse di sireletsang tsa mefuta efe leng le fa go dirwa ditiro dife.

Melawana ya Tshireletso e tlhoka gore ditshupetso di nne tsa Afrikaborwa tse di dumetsweng ke South African Bureau for Standards (SABS) mme di bonale sentle ka dinako tsotlhe. Ditsela tsa go tloga mo go leng kotsi le didiriswa tsa go tima mollo di tshwanetse go benya fa go le lefifi, gore di bonalwe ka dinako tsotlhe. Fa sesupetso se sa tlhole sa bonalwa, se tshwanetse go ntshwafatswa.

Didiriswa tsa go tima mollo di tshwanetse go tlhokomela ka ngwaga le ngwaga ke motho yo a nang kgono e e kwaletsweng go di tlhokomela, mme o tshwanetse go kwala mo sesupetsong se se leng mo sediriswa sa go rtima mollo.

Bodirelo bo tshwanetse go nna le leano la go tloga le go tlosa mme le tlhaloswe ebile le rutwe badiredi. Dikgato tsa tiriso di tshwanetse go dirwa gabedi ka ngwaga.

Dinomoro tsa tshoganetso tsa difouno di tshwanetse go supiwa mo madirelong otlhe. ■

CHARL SAAYMAN, MOITSEANAPE WA BOITEKANELO LE
POLOKEGO MO MEGA HEALTH AND SAFETY

MO MAREKISETSONG A MO GAE, TLHOTLHWA KA TLWAELO E WELA TLASE KA DIKGWEDI TSA MORANANG GO MOTSHEGANONG KA NTLHA YA GO TSWELELELA GO SETLHA SE SENTSHWA, KA KOKETSO YA THOTO FA DITIRAGALO TSA GO ROBA DI SIMOLOLA. AFORIKABORWA KA TLWAELO E GAISANA LE MAFATSHE A A REKISANG KA TLHOTLHWA E E KWA TLASE GO TLOGA MO GO ROMELWANG TENG, KE GO RE ARGENTINA KGOTSA BRAZIL.

Fa thoto ya mmidi e fokotsegaa ka mafelelo a setlha sa go rekisa, tlhotlhwa e ka tloga mo go ya tekanyetso ya thomelontle, mme maemo a tlhotlhwa ya a mmidi ka tlwaelo a tsamaelana le ya tekanyetso ya thomelontle. Ke ka gore Afrikaborwa ka tlwaelo e na le thoto e kgolo go feta bokana bo bo diriswang mo gae mme e sa kgone go romelantle e e leng ntsi go fitlhelela bontsi go feta bo oketsegaa go naya thoto e e fetang neo mme go sale tlhaka e ntsi e e sa diriswang.

Afrikaborwa e itlhoma go bona thobo e e kwa godimo tota ka setlha se se latelang (**Lenaneo Ia 1**). Tiriso ya mo gae e ka nna dimilione tsa ditono tse di ka nnang 11,4, ka milione ya ditono e nngwe e e tlaa romelwang go mafatshe a baagisani – mme jalo go na le ditono tsa dimilione tse di leng 3 godimo ga ya bokana ba thomelontle, tse di bayang maemo a thoto mo seemong sa boiketlo.

Sesupetso sa 1 se supa bokana ba thoto ya mmidi ya mafelelo le e e sa elelang ka mafelelo a setlha se sengwe le se sengwe. Ka dithla tse thatharo tse di fetileng, go ne go na le ntlha ya go fokotsa le go isa tlase maemo a bokana ka mafelelo a setlha. Le gale, go bonega ekete gore maemo a bokana ba thota a ka siama ka mafelelo a setlha se, mo go supang gore bogolo re ka sala re le mo maemong a tekanyetso ya thomelontle. Tlhotlhwa le yona e ka tswelela tlase ga ya tekanyetso ya thomelontle fa thomelontle e sa bonwe go tshegetsa tlhotlhwa.

**WHEN YOU CELEBRATE GREAT
MOMENTS, WE CELEBRATE TOO**

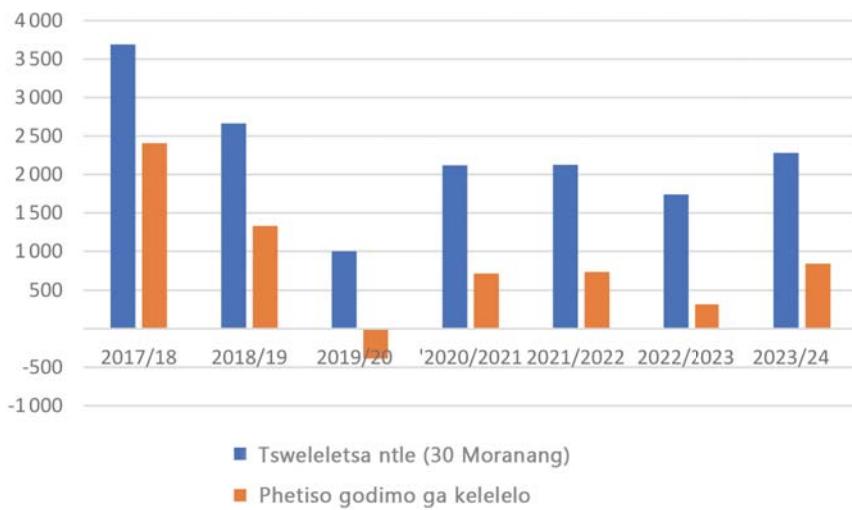

TM ® Trademarks of Corteva Agriscience and its affiliated companies.
© 2023 Corteva. 2023/CORP/E/008DEV/STRIP

MAREKISETSONG AFORIKABORWA

1

Thoto ya mmidi ya mafelelo le e e sa elelang.

1

Tekanyetsa ya bokana ba tlhaka ya CEC ya mmidi ka setlha sa go rekisa sa 2023/2024.

TLHAKA	Kgaolo e e jwetsweng 2023 Ha (A)	Tebelelopele ya ntlha 2023 Ditono (B)	Kgaolo e e jwetsweng 2022 Ha (C)	Bogotlhe ba tlhaka 2022 Ditono (D)	Phethogo % (B) ÷ (D)
Bokgwebo:					
Mmidi o mosweu	1 520 500	8 187 150	1 575 000	7 850 000	+4,29
Mmidi o mosetlha	1 062 000	7 427 900	1 048 000	7 620 000	-2,52
Bogotlhe ba mmidi	2 582 500	15 615 050	2 623 000	15 470 000	+0,94

Mo marekisetsong a lefatshe ka bophara, go bonega gore bokana ba thoto bo ka fokotsega ka mo go ka nnang 10%, mo go ka nayang tshegetso go tlhotlhwa go fitlhelela kgwedi ya Lwetse, fa Amerika (USA) e simoilola go roba tlhaka. Tlhotlhwa ya mo lefatsheng ka bophara jaaka go ntse o mo mathateng.

Fa maikaelelo a lefatshe la USA a le go jwala diakere tse di ka nnang dimilione tse 92 tsa mmidi, go ka nna kgatelelo tlase ya maemo a marekisetso a lefatshe ka bophara. Go na le bogongwe ba gore go ka direga ka gore mmidi jaaka go ntse, o na le tlhotlhwa e e kwa godimo go feta ya disoya mo lefatsheng la USA.

Ka nako ya go kwala athikele e (Mopitlw 2023) maikutlo ka bophara ke gore maemo a tlhotlhwa a tlaa tlhongwa pele ga mafelelo a kgwedi ya Motsheganong – bogare-Motsheganong go tlaa nna botoka. Go solo felwa gore gongwe pele ga mafelelo a Motsheganong go ka bonwa tshegetso mo marekisetsong a mo gae, mo go tlaa rulaganyang tlhotlhwa e e kwa nayang balemirui tshono ya go rekisa. ■

CHRISTIAAN VERCUEIL,
MOEKONOMI WA
BOLEMIRUI, GRAIN SA

PULA IMVULA

Barulaganyi

GRAIN SA: PRETORIA

PO Box 74087
Lynnwood Ridge
0040
■ 086 004 7246
■ www.grainsa.co.za

MOLAODI WA GO RULAGANYA

Dr Sandile Ngcamphalala

■ 082 862 1991 ■ Ofisi: 012 943 8296
■ sandile@grainsa.co.za

MORULAGANYI WA PHATLALATSO

Liana Stroebel

■ 084 264 1422 ■ Ofisi: 012 943 8285
■ liana@grainsa.co.za

MOPATI WA GO GATISA

INFOWORKS MEDIA PUBLISHING

Mothusi wa go rulaganya – Louise Kunz

■ louise@infoworks.biz
Moeteledipele wa lesomo – Johan Smit
■ 082 553 7806 ■ Ofisi: 018 468 2716
■ johan@infoworks.biz

Go gatisa – Elizma Myburgh, Jesseme Ross

Lenaneo la Tlhabololo ya Balemirui ya Batlhaka ya Afrikaborwa

MOKOPANYI WA TLHABOLOLO

Jacques Roux

Foreisetatabothhaba (Bethlehem)
082 377 9529
Jacques.rouxjr11@gmail.com

Johan Kriel

Foreisetatabophirima (Bloemfontein)
■ 079 497 4294 ■ johank@grainsa.co.za

Jerry Mthombotho

Mpmulanga (Mbombela)
■ 084 604 0549 ■ jerry@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8289 ■ Smangaliso Zimbili

Jurie Mentz

Mpumalanga/KwaZulu-Natal (Louwsburg)
■ 082 354 5749 ■ jurie@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8218

Graeme Engelbrecht

KwaZulu-Natal (Dundee)
■ 082 650 9315 ■ graeme@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8287 ■ Nkosinathi Mazibuko

Phumzile Ngcobo (Mothusiofising: Dundee)
■ 060 477 7940 ■ phumzile@grainsa.co.za
■ Office: 012 943 8287 ■ Nkosinathi Mazibuko

MJ Swart

Kapabophirima (Paarl)
■ 072 090 7997 ■ mj@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8285 ■ Hailey Ehrenreich

Du Toit van der Westhuizen

North West (Lichtenburg)
■ 082 877 6749 ■ dutoit@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8290 ■ Lebo Mogatlanyane

Luke Collier

Kapabolthaba (Kokstad & Mthatha)
■ 083 730 9408 ■ luke@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8280 ■ Luthando Diko

Cwayita Mpotsi (Mothusiofising: Mthatha)
■ 078 187 2752 ■ umthatha@grainsa.co.za
■ Kantoro: 012 943 8277

PULA/IMVULA E TENG KA DIPUO TSE DI LATELANG:

Setswana, Seswane, Sesotho, Sezulu le Sethosa.

Articles written by independent writers are the views of the writers and not that of Grain SA.

THIS PUBLICATION IS MADE POSSIBLE
BY THE CONTRIBUTION OF THE MAIZE TRUST

MADE POSSIBLE BY
THE MAIZE TRUST

Lenaneo le le fetolang botshelo

Ka dinako tsotlhe go na le sengwe se o ka se ithutang

DIKGWEDI tsa Ferikgong le Tlhakole tsa 2023 ke dikgwedi tsa go jwala dijwalwa tsa selemo mme di bone ditiragalo tsa go etela dipolase tse di ka nnang 402 le dikopano tsa dithlophpha tsa dithutiso tse di ka nnang tse 104. Ka kgwedi ya Mopiltwe, basupetsatsela ba Grain SA ba kopane le balemirui mo dipolaseng ga 127 mme ga nna dikopano tsa dithlophpha tsa dithutiso tse di ka nnang 120.

Dikopano tse dintsi di rulagnatswe ke maloko a setlhophaa a neng a etetse balemirui kwa masimong a bona go lebelela tswelelo ya dijwalwa. Setlhophpha gape se tsweleleditse dikatlanegiso mabapi le jaaka balemirui ba ka bona kgono ya dijwalwa tsa bona ka bottlalo.

Dithuto tsena tse latelang tsa thupello di ile tsa ba teng ka kgwedi ya Hlakubele:

- Dithutiso tse pedi tsa 'Matseno a go uma dinawa tse di omileng' di ne di rutwa ka kgwedi ya Mopiltwe, mme di ne di tshegetswa ke Letlolo la Tlhabololo ya Dipeo tsa Mafura le Poroteine (OPDT).
- Thutiso ya 'Tlhokomelo ya terkere le didiriswa', e tshegetswa ke Letlolo la Mmidi, e rutilwe go balemirui ba le 20 kwa QwaQwa, Phuthaditjhaba, mo kgaolong ya Foreisetata.

Ndinda Mkhonza wa kwa Hereford East mo Mpumalanga o bontsha ka mabela dijwalwa tsa gagwe go setlhophpha sa Grain SA fa ba neng ba mo etetse mo masimong.

Paul Wiggill, mosupetsatsela mo kgaolong ya kwa Bergville, e ne e etetse Thanduyise Shelembe wa kwa Rietvlei gaufi le Greytown mo KwaZulu-Natal go tlhola tswelelo ya dijwalwa tsa gagwe.

Molaodi wa tlhabololo mo kgaolong, Jerry Mthombothi, o itumeletse dijwalwa mmogo le Jabulane Mahlangu. Jabulane o dirisa bolemirui mo Sehlakwane mo kgaolong ya Limpopo.

Balemirui ba fetoga LWANTSHA DITLHASELO

WILL Rogers, modiragatsi wa kwa Amerika, o kile a re balemirui ba tshwanetse go tlhola ba le bangunanguna, ka gore fa go sa nna jalo ene a ka se kgone go tswelela go nna molemirui. Setlha se balemirui ba ne ba tshwanetse go Iwantsha mathata jaaka ba tlwaetse. Pula e ne e na go feta mo dikgaolong tse dingwe mme ga dira gore nako ya go jwala e se kgone go simolola jaaka go tshwanetse, ra welwa ke komelelo mo dikgaolong tse dingwe mo bogareng ba selemo e neng e tswelela mo ga ka fetang dibeke tse supa mme gape ga bonwa sefako fa gongwe le gongwe, mo go sentseng masimo.

Ka thuso ya setlhophpha sa Grain SA, balemirui ba kgonne go Iwantsha mathata a a tlisitsweng ke dithhaselo tse. Ba solofela gore, jaaka nako ya thobo e goroga, go tlaa bonwa thobo ya tlhaka e ntsintsi mme disilo di ka tlala mo lefatsheng la rona.

Paul Wiggill o tshegetsa molemirui mongwe yo a mo thusang, KB Mazibuko, ka go mo bontsha gore diforomo tsa go tleleimela tshenyelego ka ntla ya sefako di tlatswa jang.

Masimo a disoya a a metsi go feta a Mlotshwa Mathews Mfanimpela wa mo kgaolong ya kwa Louwsburg a ne a thatafatsa tiro ya go tsena mo go ona.

Pula e e neleng go feta e tlisitse mathata a a farologaneng. Tsela ya Tsolo (Kapabothaba) e ne e bonala e le noka e se tsela. ■